

*І.В.Пестун***ОЦІНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЛІКАРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНДИКАТОРІВ ВООЗ**
*Національний фармацевтичний університет***Ключові слова:** національна лікарська політика, індикатори ВООЗ, система лікарського забезпечення, регулювання фармацевтичного сектора.**Ключевые слова:** национальная лекарственная политика, индикаторы ВОЗ, система лекарственного обеспечения, регулирование фармацевтического сектора.**Key words:** the National Drug Policy, indicators of WHO, system of medicinal maintenance, regulation of pharmaceutical sector.

Запропоновано використовувати в якості критерію оцінки змін національної лікарської політики індикатори ВООЗ, які наведено в статті в адаптованому до вітчизняного фармацевтичного ринку вигляді. Наведено характеристику демографічних і економічних даних в контексті охорони здоров'я і забезпечення ліками, систему оцінки регулювання сектора лікарського забезпечення, правову базу, процедури реєстрації ліків, оцінку системи забезпечення необхідними лікарськими засобами, контролю якості, перевірки та інспектування, регламентацію просування і рекламування лікарських засобів. Представлено критерії оцінювання ціноутворення на лікарські засоби, фінансування в державному секторі, постачання та зберігання, інформаційної роботи серед лікарів та населення щодо раціонального використання ліків.

Предложено использовать в качестве критерия оценки изменений национальной лекарственной политики индикаторы ВОЗ, которые приведены в статье в адаптированном к отечественному фармацевтическому рынку виде. Приведено характеристику демографических и экономических данных в контексте охраны здоровья и обеспечения лекарствами, систему оценки регулирования сектора лекарственного обеспечения, правовую базу, процедуры регистрации лекарств, оценку системы обеспечения необходимыми лекарственными средствами, контроля качества, проверки и инспекции, регламентацию продвижения и рекламирования лекарственных средств. Представлены критерии оценивания ценообразования на лекарственные средства, финансирование в государственном секторе, снабжение и хранение, информационной работы среди врачей и населения относительно рационального использования лекарств.

It is offered to use as criterion of an estimation of changes in national drug policy indicators of WHO which are brought in article in the adapted kind for the domestic pharmaceutical market. It is brought the characteristic of demographic and economic data in a health protection context and maintenance with medicines, system of an estimation of regulation of medicinal maintenance sector, legal base, procedures of registration of medicines, an estimation of necessary medical products system, quality assurance, check and inspection, a regulation of promotion and advertising of medical products. Criteria of estimation pricings on medical products, financing in public sector, supply and storage, information work among doctors and the population concerning rational use of medicines are presented.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. Фахівці фармації серед проблем лікарського забезпечення населення виділяють відсутність раціональної фармацевтичної політики на макро- і мікрорівнях, нераціональність призначень (використання) лікарських засобів - поліпрагмазію, великий вплив маркетингової діяльності виробників фармацевтичної продукції на її використання та призначення лікарями, що підтверджує невідповідність рівня захворюваності в Україні та даних аптечних продажів, бо практично всі витрати на лікарські засоби несе споживач та ін. [1, 3, 6, 8, 10].

Сьогодні реформування фармацевтичного сектора є пріоритетною темою дискусій як з боку органів законодавчої та виконавчої влади, так і з боку представників практичної фармації, наукової спільноти. З метою створення відповідної нормативно-правової бази, яка регулює фармацевтичну діяльність, розробки національної політики у фармацевтичній сфері при визначенні соціальних пріоритетів у забезпеченні населення лікарськими засобами, а також впровадження на підприємствах і організаціях фармацевтичного сектору міжнародних стандартів якості (GLP, GCP, GMP, GDP, GPP) була розроблена концепція розвитку фармацевтичної галузі [1], основою якої стали рекомендації ВООЗ. В ній представлені основні напрямки реалізації, роль науки та освіти, забезпечення якості ЛЗ, їх оптової та роздрібною реалізації, заходи щодо безпечності ліків, формування єдиного інформаційного поля у сфері обігу ліків. Тобто розглядається досить широкі кола питань. Але маємо повільність виконання запропонованих

заходів і ситуацію світової та внутрішньої української фінансової кризи, що не сприяє поліпшенню процесу забезпечення якісної лікарської політики. Для більш ефективної її реалізації нами запропоновано використовувати індикатори ВООЗ для постійного моніторингу ситуації у цій сфері [9], які мають визначити проблему у конкретний спосіб і, навіть, з наданням конкретних цифр.

Досить складним завданням є пошук інформації щодо окремих індикаторів. Практично відсутня єдина форма подання інформації в системи охорони здоров'я. Аналітичні звіти Міністерства охорони здоров'я України за окремі роки або періоди відрізняються інформаційним наповненням і структурою. Державна служба лікарських засобів і виробів медичного призначення взагалі не пропонує звітів про свою діяльність, принаймні в режимі доступу Інтернет. Єдиним орієнтовним джерелом щодо діяльності фармацевтичної галузі є інформація Державного фармакологічного центру України. Практично неможливо знайти інформацію щодо роботи серед лікарів по раціональному використанню ліків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, а також виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. В Україні активно проводиться науковий пошук у напрямку реформування національної лікарської політики. Досліджуються форми організації лікарського забезпечення населення в провідних країнах світу [4]. Розроблені методологічні підходи до перспективних пріоритетів національної лікарської політики [7], принципи формування регулюючих переліків лікарських

Вихідні дані для аналізу фармацевтичного сектора

Критерій оцінки	Фактичні дані на 01.10.2008
Загальна кількість населення	46 161 022 чоловік (2001р. — 52 млн. чол.)
Середній приріст населення	Спостерігається скорочення населення (січень-вересень 2008р. населення України зменшилося на 181,6 тис.)
Рівень урбанізації	Міське населення — 31 583 332 чол.(68%) Сільське населення — 14577690 чол. (32%)
Тривалість життя	Чоловіки — 62 роки Жінки — 73 роки
ВВП на душу населення	17319 грн. за 8 міс. 2008 р.
Середній рівень інфляції	20-28%
Рівень дитячої смертності	Рання неонатальна 1,0 : 1,3 (ВООЗ рекомендує 1,0-1,1:1,0)
Рівень смертності осіб похилого віку	16,4 на 1000 населення (зменшився за останні роки на 2,4%)
Кількість лікарів, які виписують рецепти	Всього — 223 тис., безпосередньо надають медичну допомогу 26,5 на 10 тис. населення (Італія – 56,7; Росія – 42,2)
Кількість фармацевтів	Близько 43 тис. чол., 2-5 на 10тис. населення (в країнах Європи — 8-12 на 10 тис. чол.)
Кількість позицій в національному переліку ліків	Близько 800
Загальний бюджет охорони здоров'я	2008 р. - 22579 млн. грн.
Загальні витрати на ліки	Закуплено ЛЗ за бюджетні кошти на суму 5319, 6 тис. грн. (23,5% від загального бюджету охорони здоров'я) Витрати на ліки на душу населення складають 351,4 грн. Населення витрачає 10 млрд. грн. власних ресурсів на ЛЗ щороку
Загальний обсяг вітчизняного виробництва	9 міс. 2008 р. - 3,2 млрд грн.
Загальний обсяг імпорту ліків	За 9 міс. 2008 р. — 7,9 млрд грн.
Кількість виробників ліків в країні	143
Загальна кількість оптових посередників	Фактично працюючих - близько 500 2005 р. — близько 800
Загальна кількість аптек в країні	23317 аптечних закладів: аптек, аптечних пунктів, кіосків, складів. Тенденція до глобалізації аптечного ринку (75% ринку належить аптечним мережам)

засобів в Україні [5]. Однак критерії оцінки національної лікарської політики та їх характеристики в Україні в науковій періодичній літературі не розглядалися.

МЕТОЮ РОБОТИ є аналіз національної лікарської політики в Україні на основі індикаторів оцінки ВООЗ та визначення науково-практичних завдань реформування фармацевтичного сектора за певними векторами.

МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проведення досліджень сприяє здійсненню контролю і оцінці різних аспектів у сфері лікарської політики, є інструментом вивчення системи охорони здоров'я в Україні, економічних аспектів постачання, розподілу лікарських засобів, соціокультурних особливостей їх використання. Такі дослідження покликані розробити критерії аналізу ситуації, що склалася, провести аналіз закордонного досвіду, проаналізувати можливості його використання в Україні та адаптації з урахуванням державного та суспільного менталітету, мінімізації витрат на впровадження інновацій.

Для оцінки системи забезпечення лікарськими засобами в країні нами використано індикатори ВООЗ [9], які розподілено на чотири групи. Першу групу складають базові (первинні) чинники: демографічні і економічні дані в контексті охорони здоров'я і забезпечення ліками (кількість населення, тривалість життя, ВВП на душу населення, кількість фармацевтів, лікарів, вітчизняних виробників, оптових та роздрібних посередників, зареєстрованих лікарських засобів, в т.ч. тих, що виробляються в країні),

розподілення між приватним та державним сектором в системі постачання ліків, бюджет на охорону здоров'я та закупівлю лікарських засобів та ін. (табл. 1) [2, 8, 10, 11, 12].

Друга група індикаторів характеризує регулювання сектора лікарського забезпечення: структуру і процеси, правову базу і регулювання фармацевтичного ринку, процедури відбору і реєстрації ліків, систему забезпечення необхідними лікарськими засобами, контролю якості, перевірки та інспектування, регламентації просування і рекламування (Рис. 1).

До третьої групи включено індикатори, що характеризують політику ціноутворення на ЛЗ, фінансування в державному та приватному секторі, фізичний розподіл (дистрибуцію), логістику, зберігання (Рис. 2).

Результативність системи забезпечення ліками характеризує четверта група індикаторів: інформаційна робота серед лікарів та підвищення рівня інформативності про ліки та їх раціональне використання серед населення.

Базові критерії оцінки системи фармацевтичного сектора є доступними до аналізу, але більшість якісних критеріїв потребує додаткових досліджень. Окрім цього ряд індикаторів ВООЗ (окремі індикатори щодо системи забезпечення необхідними ЛЗ, порушення в рекламуванні, інформаційної роботи серед лікарів та населення, раціонального використання ліків), взагалі не є предметом аналізу в Україні.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

1. Запропоновано використання індикаторів ВООЗ для оцінки національної лікарської політики і як критеріїв якісних і

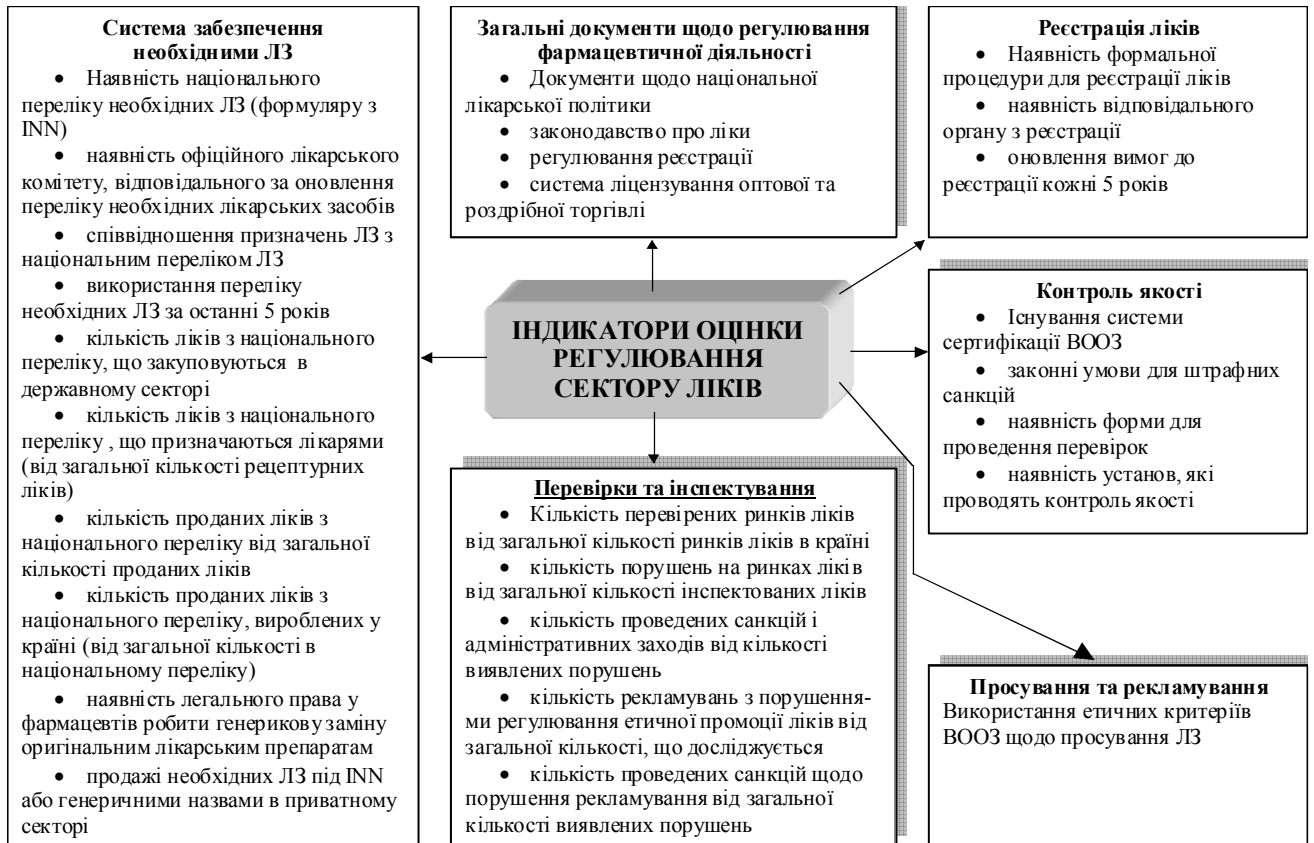

Рис. 1. Система індикаторів оцінки регулювання національної лікарської політики

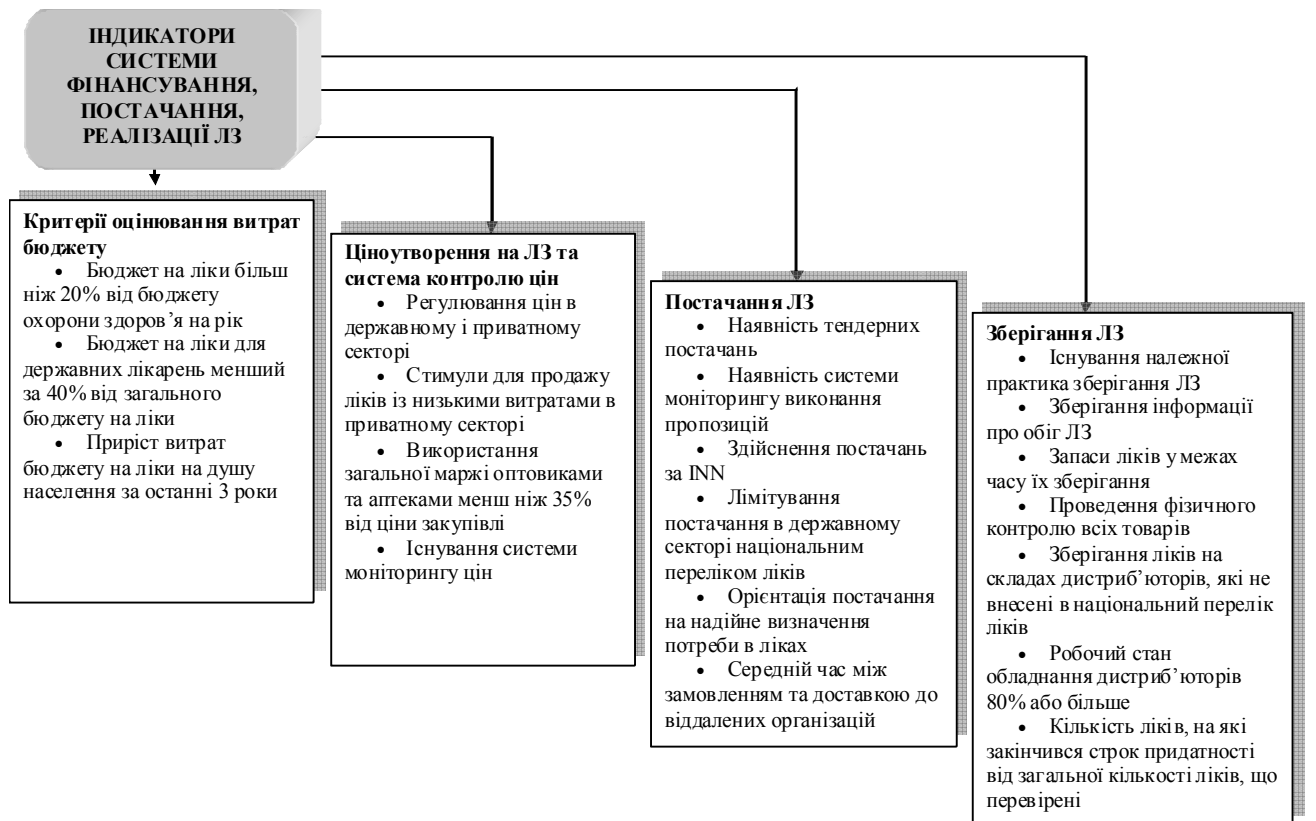

Рис. 2. Оцінка системи реалізації лікарських засобів

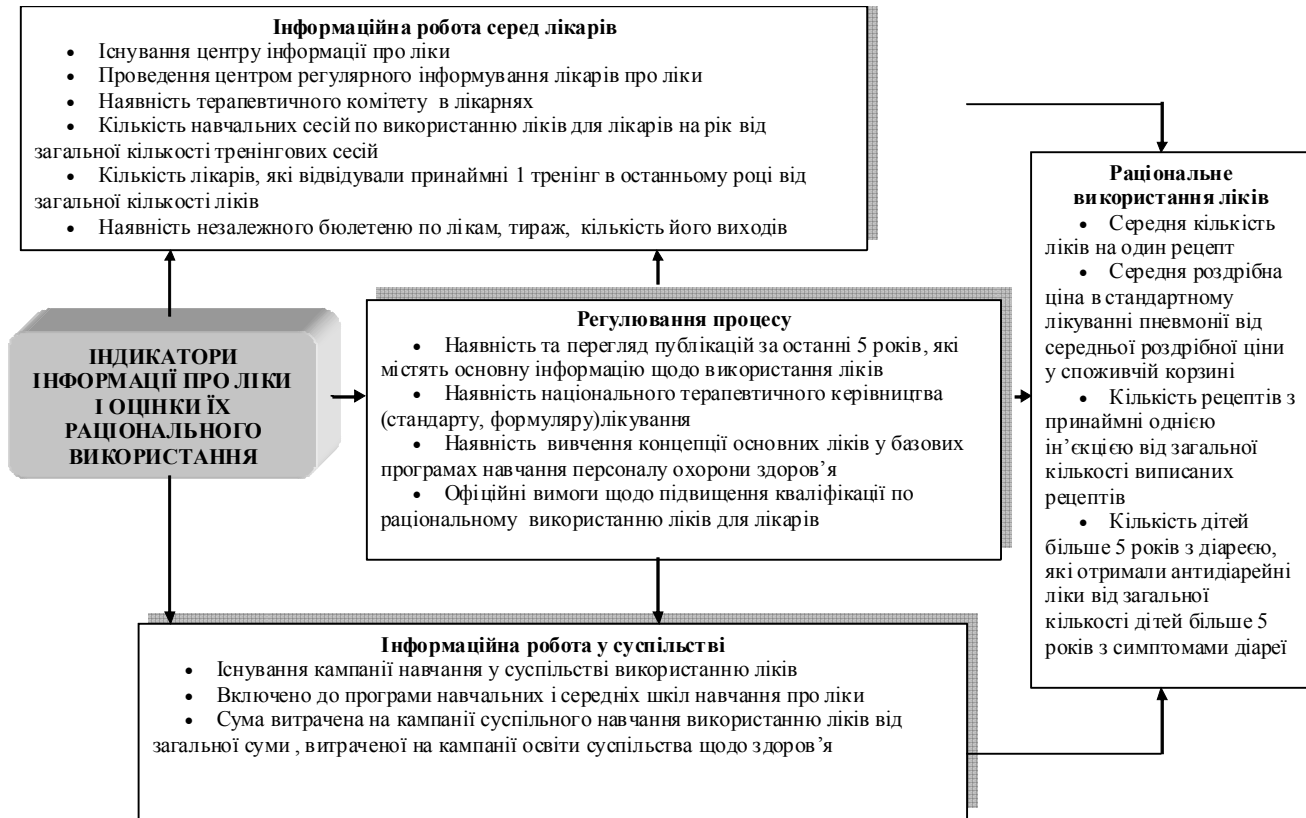

Рис. 3. Система індикаторів для оцінки інформаційної роботи і раціонального використання ліків

кількісних змін в системі забезпечення населення доступною, якісною та раціональною медикаментозною допомогою.

2. Проведено угруповання індикаторів оцінки національної політики ВООЗ і адаптування їх до вітчизняної системи забезпечення населення лікарськими засобами. Встановлено, що існують критерії, за якими в Україні не проводиться аналіз.

Потребує подальшої розробки та визначення інформаційних критеріїв оцінки система забезпечення населення лікарськими засобами, яка повинна бути спрямована на соціальний захист і задоволення потреб споживачів, мінімізацію потенційного ризику, врегулювання інтересів суб'єктів ринку і суспільства, впровадження інноваційних методів роботи, підвищення економічної ефективності галузі тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзенко О.П. Коментар щодо публікації змісту Концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України // Щотижневик Аптека. - 2007.- №38 (609).- www.apteka.ua

2. Князевич В.М. Фармацевтичний сектор галузі охорони здоров'я України// Матеріали III Всеукраїнської фармацевтичної конференції "Аптека - 2008 Осінь". - 2008 //www.apteka.ua

3. Мнушко З.М. Стан та перспективи впливу макрооточення на діяльність фармацевтичних організацій в Україні / З.М.Мнушко, І.В.Пестун // Управління, економіка та забезпе-

чення якості в фармації. - 2008.- №1. Т.1.- С.8-14.

4. Немченко А.С. Оцінка соціальних аспектів організації лікарського забезпечення населення згідно з міжнародними нормами та стандартами / А.С.Немченко, А.А. Котвицька // Фармац. журн.- 2007.- № 5.- С.11-19.

5. Немченко А.С. Метрологічні принципи розробки системи соціально-економічних регулюючих переліків лікарських засобів в Україні / А.С.Немченко, І.В. Кубарева // Матеріали науково-практичної конференції "Формування Національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії та практики", НФаУ. - X., 2008.- С. 246-247.

6. Скулкова Р.С. Повышение качества фармацевтической деятельности за рубежом /Р.С. Скулкова, Р.С. Сафиуллин, Ф.Ф. Яркаева, Д.В. Пархоменко, М.А. Багандалиев // Фармация.- 2003.-№ 3 - С.3-6

7. Хоменко В.М. Методологічні підходи до визначення пріоритетів в формуванні національної лікарської політики/ В.М.Хоменко, А.С.Немченко, І.К. Ярмола // 2004.- №6.- С.3-7.

8. Чумак В. Если создают мифы, значит они кому-то нужны... / "Еженедельник Аптека". - 2008.-№29 (650).- www.apteka.ua

9. Brudon-Jakobowicz P., Rainhorn JD, Reich MR: Indicators for monitoring national drug policies, a practical manual 2nd ed. Geneva: World Health Organization, 1999.

10. www.pharma-center.kiev.ua/site/file-uploads//ua//analiz

11. www.moz.gov.ua

12. www.ukrstat.gov.ua

Відомості про автора: Пестун Ірина Володимирівна - канд. фарм. н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу у фармації Національного фармацевтичного університету.

Адреса: м. Харків, вул. Блюхера, 4. Тел. робочий 80572679172